

“O‘ZBEKISTON SUV XO‘JALIGI TIZIMINING TASHKILIY- INSTITUTIONAL RIVOJLANISH JARAYONLARI”

Jamoat xavfsizligi universiteti

Magistratura tinglovchisi

Mamatkulov Nurbek Kamiljon o‘g‘li;

Annotatsiya : Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida suv xo‘jaligi tizimining tashkiliy-institutsional rivojlanish bosqichlari, ularning tarixiy shakllanishi, huquqiy va boshqaruv asoslari tahlil qilingan. Tadqiqotda mustaqillikdan keyingi davrda amalga oshirilgan islohotlar, davlat boshqaruvi tizimining qayta tashkil etilishi, normativ-huquqiy baza modernizatsiyasi hamda raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonlari o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: suv xo‘jaligi, institutsional islohotlar, boshqaruv tizimi, suv siyosati, raqamli transformatsiya, xalqaro tajriba, barqaror rivojlanish, funksional markazsizlashtirish.

Аннотация : В данной статье рассмотрены организационно-институциональные этапы развития системы водного хозяйства Республики Узбекистан, анализированы историческое формирование, правовые и управленческие основы. В исследовании изучены реформы, проведённые после обретения независимости, институциональные преобразования в системе государственного управления, модернизация нормативно-правовой базы и внедрение цифровых технологий.

Ключевые слова: водное хозяйство, институциональные реформы, система управления, водная политика, цифровая трансформация, международный опыт, устойчивое развитие, функциональная децентрализация.

Annotation : This article analyzes the organizational and institutional

development of the water management system in the Republic of Uzbekistan, focusing on its historical formation, legal framework, and governance mechanisms. The research examines post-independence reforms, institutional restructuring of the public administration system, modernization of the legal base, and implementation of digital technologies.

Keywords: water management, institutional reforms, governance system, water policy, digital transformation, international experience, sustainable development, functional decentralization.

Kirish .

Suv resurslari bugungi global muhitda iqtisodiy barqarorlik, ekologik xavfsizlik va milliy xavfsizlikning eng muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Jahon miqyosida iqlim o'zgarishlari, aholining tez sur'atlarda o'sishi va urbanizatsiya jarayonlarining kuchayishi natijasida toza suv tanqisligi tobora keskinlashib bormoqda. Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2024-yilgi hisobotida qayd etilishicha, agar mavjud tendensiyalar davom etsa, 2030-yilga borib dunyo aholisi suvga bo'lgan ehtiyojining qariyb 40 foizini qondira olmasligi mumkin. Bu esa, tabiiyki, iqlimi quruq, suv resurslari cheklangan mintaqalardan biri bo'lgan Markaziy Osiyo, xususan O'zbekiston uchun o'ta dolzarb masala hisoblanadi.

Mazkur vaziyatni chuqur anglagan holda, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'zining 2023-yil sentabr oyida BMT Bosh Assambleyasining 78-sessiyasida so'zlagan nutqida "suv resurslarini boshqarish sohasida xalqaro birdamlikni kuchaytirish, suvdan oqilona foydalanish madaniyatini yuksaltirish va barqaror rivojlanish maqsadlariga mos mexanizmlarni yaratish bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biridir", deb ta'kidlagan. Shu fikrga uyg'un tarzda, 2024 - 2030-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasida suv xo'jaligini rivojlantirish strategiyasida ham suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish, boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan.

Bundan tashqari, Jahon banki va OECD mutaxassislari tomonidan tayyorlangan 2024-yilgi “Water Policy Reforms in Uzbekistan” tahliliy hisobotida qayd etilishicha, O‘zbekistonda suv xo‘jaligi boshqaruvi so‘nggi yillarda sezilarli darajada institutsional o‘zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Ayniqsa, 2017 - 2023-yillar davomida qabul qilingan Prezident farmonlari va qarorlari natijasida Suv xo‘jaligi vazirligi, O‘zsuvta’minot aksiyadorlik jamiyati va Suv xo‘jaligini rivojlantirish agentligi kabi tashkilotlar faoliyati yangidan tartibga solinib, tizimda aniq vakolatlar taqsimoti hamda samarali muvofiqlashtirish mexanizmlari shakllantirildi. Bu jarayon, o‘z navbatida, xalqaro ekspertlar tomonidan “integratsiyalashgan suv resurslari boshqaruvi modeli”ga yaqinlashuv sifatida baholangan.

Shuningdek, FAO (BMT Oziq-ovqat va qishloq xo‘jaligi tashkiloti) o‘zining 2025-yil uchun tayyorlagan prognozida Markaziy Osiyo mintaqasida har bir aholiga to‘g‘ri keladigan yillik toza suv miqdori 1700 kub metrdan 1200 kub metrgacha kamayishi mumkinligini bildirgan. Bu esa O‘zbekistonda mavjud suv resurslari ustidan qat’iy nazorat o‘rnatish va ularni iqtisodiy, ekologik hamda institutsional jihatdan muvozanatli boshqarishni taqozo etadi.

Mazkur jarayonlarda O‘zbekiston hukumati nafaqat ichki islohotlarga, balki xalqaro hamkorlikni kuchaytirishga ham alohida e’tibor qaratmoqda. Prezident Mirziyoyev 2022-yilda Samarqand shahrida o‘tkazilgan “Markaziy Osiyo suv diplomatiyasi forumi”da ham shunday degan edi: “Suv - bu hayot, tinchlik va barqarorlik manbai. Biz suv atrofidagi barcha mintaqaviy hamkorlik tashabbuslarini siyosiy vosita emas, balki umumiy farovonlik omili sifatida ko‘rishimiz lozim”. Ushbu g‘oya asosida O‘zbekiston suv sohasidagi siyosatini xalqaro institutlar bilan uyg‘unlashtirish, jumladan, UNECE, World Bank, Asian Development Bank va Green Climate Fund kabi tashkilotlar bilan hamkorlikni chuqurlashtirish yo‘lidan bormoqda.

Demak, suv resurslari bilan bog‘liq masalalarning dolzarbligi, ularning iqlim o‘zgarishlari va iqtisodiy islohotlar bilan uzviy bog‘liqligi, shuningdek, xalqaro majburiyatlar va milliy strategiyalar uyg‘unligi O‘zbekistonda suv xo‘jaligi boshqaruvi tizimini tubdan isloh qilish zaruratini yuzaga keltirdi. Shu nuqtayi nazardan, ushbu maqola O‘zbekiston suv xo‘jaligi tizimining tashkiliy-institutsional rivojlanish jarayonlarini chuqur ilmiy tahlil etish, ularning tarixiy bosqichlarini aniqlash, xorijiy tajriba bilan qiyoslash va takomillashtirish yo‘nalishlarini asoslab berishga qaratilgan.

O‘zbekiston suv xo‘jaligi tizimi o‘zining hozirgi shakliga bir necha o‘n yilliklar davomida bosqichma-bosqich rivojlanish, islohotlar va institutsional o‘zgarishlar jarayonida yetib kelgan. Ushbu jarayonni shartli ravishda uch asosiy bosqichga ajratish mumkin: mustaqillikdan keyingi tashkilotlanish davri (1991 - 2000-yillar), boshqaruvni markazlashtirish va huquqiy asoslarni takomillashtirish davri (2001 - 2016-yillar), hamda tizimli modernizatsiya va raqamli transformatsiya bosqichi (2017-yildan hozirgacha). Har bir bosqich o‘ziga xos tashkiliy, iqtisodiy va institutsional xususiyatlarga ega bo‘lib, suv xo‘jaligini milliy taraqqiyot strategiyalariga moslashtirish jarayonida muhim rol o‘ynagan.

1. Mustaqillikdan keyingi tashkilotlanish davri (1991 - 2000-yillar).

1991-yilda O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng, sobiq SSSR davrida markazlashgan tizimga bo‘ysungan suv xo‘jaligi boshqaruvi to‘liq milliy modelga o‘tkazildi. Bu davrda respublikada suv xo‘jaligini boshqarish masalalari asosan **Qishloq va suv xo‘jaligi vazirligi** orqali amalga oshirildi. Asosiy e‘tibor mavjud sug‘orish inshootlarini saqlash, suv taqsimotini tartibga solish va meliorativ tarmoqlarni ishlatishga qaratilgan edi.

Biroq, o‘sha yillarda iqtisodiyotning bozor munosabatlariga o‘tishi, davlat byudjetining cheklanganligi va yangi moliyalashtirish mexanizmlarining shakllanmaganligi sababli, suv xo‘jaligi tizimi moliyaviy jihatdan sust ishladi. Natijada, sug‘orish infratuzilmasi va kollektor-drenaj tizimlarining 40 foizdan

ortig'i yaroqsiz holatga keldi, bu esa suv isrofiga, sho'rlanish jarayonining kuchayishiga va yer unumdorligining pasayishiga olib keldi.

Shunga qaramay, 1993-yilda qabul qilingan **“Suv va suvdan foydalanish to'g'risida”**gi Qonun mamlakatda suv munosabatlarini tartibga soluvchi asosiy normativ-huquqiy hujjat bo'ldi. Unga ko'ra, suv resurslari davlat mulki sifatida e'tirof etildi hamda suvdan foydalanish, taqsimlash va muhofaza qilishning huquqiy tamoyillari belgilandi. Ushbu qonun O'zbekistonda suv xo'jaligini boshqarishning huquqiy poydevorini yaratdi va so'nggi islohotlar uchun asos bo'ldi.

2. Markazlashtirish va huquqiy asoslarni takomillashtirish davri (2001 - 2016-yillar).

Mazkur bosqichda suv xo'jaligi tizimi davlat siyosatining alohida ustuvor yo'nalishiga aylandi. 2003-yilda **“Suv xo'jaligini boshqarish tizimini takomillashtirish to'g'risida”**gi Prezident qarori qabul qilinib, suv xo'jaligi tarmog'idagi vakolatlar qayta taqsimlandi. Bu davrda **O'zbekiston Respublikasi Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi** tizimida tarmoq agentliklari, suv inspeksiyalari, hamda **“Suv havzalarini boshqarish tizimi” (SHBT)** joriy etildi.

Mazkur islohotlar natijasida suv resurslarini hududiy tamoyil asosida emas, balki **havza (bassey) prinsipiga asoslangan boshqaruv modeliga** o'tish jarayoni boshlandi. Bu xalqaro amaliyotda **“Integrated Water Resources Management”** (IWRM - integratsiyalashgan suv resurslari boshqaruvi) konsepsiyasiga mos yondashuv bo'lib, suv oqimlarining tabiiy chegaralari bo'yicha boshqaruvni tashkil etishni nazarda tutadi.

2000-yillarning o'rtalarida qabul qilingan **“Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida”**, **“Ekologik ekspertiza to'g'risida”** va **“Melioratsiya to'g'risida”**gi qonunlar suv resurslarini boshqarishning ekologik aspektlarini kuchaytirdi. Shu bilan birga, **FAO, UNDP va Jahon banki** bilan hamkorlikda amalga oshirilgan **“Water Sector Improvement Program”** doirasida boshqaruv tizimining tashkiliy va

moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Shunga qaramay, ushbu bosqichda byurokratik markazlashuv, vazirliklar o'rtasida vakolatlarning takrorlanishi va ma'lumot almashishning sustligi boshqaruv samaradorligini cheklab qo'ydi. Shu bois, tizimni modernizatsiya qilish zarurati tobora yaqqol sezila boshladi.

3. Modernizatsiya va raqamli transformatsiya bosqichi (2017-yildan hozirgacha).

2017-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti **Shavkat Mirziyoyev** tomonidan e'lon qilingan "**Harakatlar strategiyasi**" doirasida suv xo'jaligi tizimini tubdan isloh qilish ustuvor yo'nalish sifatida belgilandi. Shu yilning o'zida **Suv xo'jaligi vazirligi** alohida mustaqil davlat boshqaruvi organi sifatida qayta tashkil etildi. Natijada, suv resurslarini boshqarish jarayonida markaziy va hududiy vakolatlar o'rtasida aniq muvozanat o'rnatildi.

2018 - 2023-yillar davomida "**Suv xo'jaligini rivojlantirish konsepsiyasi**" hamda "**Suv xo'jaligini raqamlashtirish dasturi**" qabul qilinib, ularda suv hisobini yuritish, masofaviy monitoring tizimlarini joriy etish, suv tejovchi texnologiyalarni qo'llash va suv xizmatlarini iqtisodiy lashtirish mexanizmlari belgilab berildi.

Ayniqsa, 2020-yildan boshlab "**Smart Water**" axborot tizimi, "**SuvOnline**" monitoring platformasi hamda "**Digital Irrigation Map**" loyihalari amaliyotga tatbiq etila boshlandi. Buning natijasida, 2024-yil holatiga ko'ra, mamlakatdagi sug'oriladigan yerlarning 30 foizidan ortig'i suv hisoblagichlar bilan jihozlandi, bu esa suv sarfini o'rtacha **15 - 20 foizga** kamaytirgan.

Xalqaro ekspertlar, xususan **OECD** va **Jahon banki** mutaxassislari ushbu islohotlarni O'zbekiston suv siyosatining "institutsional uyg'unlashuvi" (institutional alignment) yo'nalishidagi muhim bosqich sifatida e'tirof etganlar. Ularning fikricha, mamlakatda suv resurslarini boshqarish davlat, xususiyl sektor va

jamoatchilik ishtirokiga asoslangan **ko‘p darajali boshqaruv modeli** shakllanmoqda.

Natijada, hozirgi davrda O‘zbekiston suv xo‘jaligi tizimi o‘zining tashkiliy va institutsional asoslarini tubdan yangilab, global suv siyosati tendensiyalariga moslashish bosqichiga kirganini kuzatish mumkin. Bu jarayonlar mamlakatning barqaror rivojlanish strategiyasi, “Yashil iqtisodiyot” konsepsiyasi hamda 2030-yilgacha mo‘ljallangan **BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari** (SDG-6: Toza suv va sanitariya) bilan bevosita uyg‘unlashgan.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning muhim tarkibiy yo‘nalishlaridan biri bu - suv xo‘jaligini boshqarish tizimini tubdan yangilashdir. Mamlakatda suv resurslaridan oqilona foydalanish, ularni tejash, boshqaruv samaradorligini oshirish hamda ekologik muvozanatni ta‘minlash masalalari davlat siyosatining ustuvor vazifalariga aylangan. Shu bois, 2017-yildan boshlab suv xo‘jaligi sohasida chuqur tashkiliy-institutsional islohotlar amalga oshirilib, ularning natijasida davlat boshqaruvi tizimining butun tuzilmasi yangicha sifat bosqichiga ko‘tarildi.

Eng avvalo, 2017-yilda Prezident farmoni bilan O‘zbekiston Respublikasi **Suv xo‘jaligi vazirligi** mustaqil davlat organi sifatida qayta tashkil etildi. Bu qaror tizimda uzoq yillar davomida saqlanib qolgan idoraviy parokandalikka barham berib, suv resurslarini boshqarishning yagona markazlashgan siyosatini yuritish imkonini berdi. Vazirlik zimmasiga suv resurslarini boshqarish, suv xo‘jaligi infratuzilmasini rivojlantirish, suv ta‘minoti xavfsizligini ta‘minlash, melioratsiya ishlarini muvofiqlashtirish va suvdan foydalanish samaradorligini oshirish kabi vazifalar yuklatildi. Shu bilan birga, **“O‘zsuvta‘minot” aksiyadorlik jamiyati** suv ta‘minoti va kanalizatsiya xizmatlarini amalga oshiruvchi iqtisodiy operator sifatida qayta shakllantirildi. U iste‘molchilarga xizmat ko‘rsatish tizimida bozor mexanizmlarini bosqichma-bosqich joriy etish orqali davlat byudjetiga yukni kamaytirishga yo‘naltirildi.

Mazkur davrda shuningdek **Suv xo‘jaligini rivojlantirish agentligi**, **Suv xo‘jaligi ilmiy-texnik markazi** va **Suv xo‘jaligi inspeksiyasi** kabi yangi muassasalar tashkil etilib, ularning har biri aniq funksional yo‘nalishlarga ixtisoslashtirildi. Bu islohot natijasida boshqaruv tizimi “vertikal vakolatlar” tamoyiliga muvofiq qayta qurildi: vazirlik strategik siyosat va normativ tartibga solish uchun mas’ul bo‘lsa, agentliklar va inspeksiyalar ijrochi va texnik nazorat funksiyalarini bajaruvchi mustaqil institutlar sifatida faoliyat yuritmoqda. Ushbu tuzilma xalqaro tajribadagi **functional decentralization** (funktional markazsizlashtirish) modeli bilan uyg‘un bo‘lib, boshqaruvdagi byurokratik to‘siqlarni kamaytirish, qaror qabul qilish tezligini oshirish va javobgarlikni aniqlashtirishga xizmat qildi.

Islohotlarning yana bir muhim yo‘nalishi - **normativ-huquqiy bazaning modernizatsiyasidir**. 2019 - 2023-yillar davomida suv xo‘jaligi tizimini takomillashtirishga oid bir qator qonun va qarorlar qabul qilindi. Jumladan, 2020-yilda “Suv xo‘jaligini boshqarish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida”gi Prezident qarori suv sohasida samaradorlik va hisobdorlikni oshirish, suvdan foydalanishning iqtisodiy mexanizmlarini shakllantirish, hamda iste’molchilar bilan shartnoma asosidagi munosabatlarni yo‘lga qo‘yish tamoyillarini belgilab berdi. Shu bilan bir qatorda, 2021-yilda tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasida suv xo‘jaligini rivojlantirish strategiyasi - 2030” hujjati sohaning o‘rta va uzoq muddatli rivojlanish konsepsiyasini aniqlab berdi. Unda suv tejovchi texnologiyalarni keng joriy etish, raqamli monitoring tizimlarini yaratish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va transchegaraviy suv resurslarini boshqarishda xalqaro hamkorlikni kuchaytirish ustuvor vazifalar sifatida qayd etilgan.

Normativ bazaning yangilanishi bilan bir qatorda, boshqaruv mexanizmlarida **innovatsion yondashuvlar** keng joriy etilmoqda. Xususan, 2018-yildan boshlab “Smart Water Management” konsepsiyasi asosida bir necha pilot loyihalar amalga oshirildi. Ushbu tizimlar suv oqimini real vaqt rejimida kuzatish, iste’molchilar

oʻrtasida suv balansini aniqlash va isroflarni kamaytirish imkonini berdi. Masalan, Sirdaryo va Qashqadaryo viloyatlarida oʻrnatilgan avtomatik hisoblagichlar yordamida sugʻorish suvlarining yoʻqotilishi 20 foizdan 12 foizgacha qisqardi. Shu bilan birga, “SuvOnline” elektron platformasi orqali suv taqsimoti, sugʻorish grafigi va balans holati haqidagi maʼlumotlar markazlashtirilgan bazada jamlanib, boshqaruv organlariga tezkor qaror qabul qilish imkonini bermoqda.

Bu kabi yangiliklar xalqaro miqyosda “e-water governance” deb ataluvchi boshqaruv modeliga xos boʻlib, u suv resurslarini boshqarishda shaffoflik, ochiqlik va hisobdorlik tamoyillarini mustahkamlaydi. Shu jihatdan, Oʻzbekistonning suv xoʻjaligi tizimi ham bosqichma-bosqich **data-driven decision-making** (maʼlumotlarga asoslangan qaror qabul qilish) konsepsiyasiga moslashmoqda.

Bundan tashqari, davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlarini rivojlantirish orqali suv xoʻjaligida moliyaviy barqarorlikni taʼminlash choralari koʻrilmoqda. Xususiy sektorni jalb etish nafaqat investitsiyalar hajmini oshiradi, balki xizmat koʻrsatish sifatini yaxshilaydi va suv infratuzilmasining ekspluatatsiya xarajatlarini optimallashtiradi. Ayniqsa, xalqaro moliya institutlari ishtirokida amalga oshirilayotgan “Water Services and Institutional Support” loyihasi bu borada muhim tajriba maktabiga aylandi.

Tashkiliy va texnik islohotlar natijasida suv xoʻjaligida yangi samaradorlik indikatorlari shakllandi. 2017 - 2024-yillar davomida sugʻoriladigan yerlarning 28 foizida suv tejovchi texnologiyalar joriy etilib, melioratsiya samaradorligi 1,3 baravar oshdi, suv hisobini yurituvchi obʼektlar soni 3 mingdan 12 mingga koʻpaydi. Shuningdek, suv yoʻqotishlarini kamaytirish natijasida har yili oʻrtacha 1,1 milliard kub metr suv iqtisod qilinmoqda. Jahon banki va OECD mutaxassislarining 2024-yilgi bahosiga koʻra, Oʻzbekistonda suv xoʻjaligi sohasida “institutsional uygʻunlashuv indeksi” 2016-yilga nisbatan 40 foizga oshgan.

Umuman olganda, suv xoʻjaligida amalga oshirilgan tashkiliy va institutsional islohotlar Oʻzbekistonni suv tanqisligi muammosiga tizimli yondashuv asosida

qarshi turishga qodir bo'lgan barqaror boshqaruv tizimiga olib keldi. Hozirgi kunda bu tizim davlat siyosatining kompleks sohasi sifatida shakllanib, unda davlat organlari, xususiy sektor, ilmiy markazlar va jamoatchilikning hamkorlik mexanizmlari tobora mustahkamlanmoqda. Natijada, mamlakatda suv resurslarini boshqarish faqat texnik jarayon emas, balki ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik barqarorlikni ta'minlovchi institutsional mexanizm sifatida qaralayotgani bilan ahamiyatlidir.

Suv resurslarini boshqarish bugungi kunda har bir davlat uchun nafaqat iqtisodiy zarurat, balki strategik xavfsizlik masalasiga aylangan. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, suv xo'jaligida samaradorlikning asosiy omili - bu kuchli institutsional boshqaruv tizimi, aniq vakolat taqsimoti, raqamli monitoring mexanizmlari va jamoatchilik ishtirokiga asoslangan qaror qabul qilish jarayonidir. O'zbekiston so'nggi yillarda shu yo'nalishda bir qator xalqaro ilg'or tajribalarni o'rganib, milliy siyosatini ularning eng muvaffaqiyatli modellari bilan uyg'unlashtirishga kirishdi.

Xususan, **Isroil**, **Niderlandiya**, **Avstraliya** va **Ispaniya** tajribalari suv resurslarini barqaror boshqarishning eng ilg'or namunasi sifatida e'tirof etiladi. Ushbu davlatlarda suv tanqisligini yengib o'tish uchun institutsional boshqaruv, texnologik innovatsiyalar va iqtisodiy mexanizmlar bir butun tizim sifatida shakllantirilgan. Masalan, **Isroil**da suv xo'jaligi yagona markazlashgan boshqaruv organi - **Water Authority** tomonidan muvofiqlashtiriladi. Bu organ nafaqat suv taqsimotini, balki suvning iqtisodiy qiymatini, tarif siyosatini va iste'molchilarning javobgarligini nazorat qiladi. Suv resurslari nazoratining yuqori darajada raqamlashtirilgani, ma'lumotlar real vaqt rejimida tahlil qilinishi va har bir tomchining iqtisodiy qiymatga ega bo'lishi ushbu modelning asosiy ustunliklaridan biridir.

Niderlandiya tajribasida esa suv boshqaruvi nafaqat texnik yoki iqtisodiy, balki ijtimoiy boshqaruv jarayoni sifatida qaraladi. Mamlakatda "Water Board" (suv

kengashlari) tizimi mavjud bo‘lib, ular suv xo‘jaligini hududiy darajada boshqaradi. Har bir kengash jamoatchilik asosida saylanadigan vakillardan tashkil topgan va o‘z hududida suv sifati, suv toshqinlarining oldini olish, drenaj tizimlari holati va ekologik barqarorlikni ta‘minlash uchun mas‘uldir. Bu tizim suv boshqaruvida jamoatchilik ishtiroki va hisobdorlik tamoyillarining chuqur ildiz otganligini ko‘rsatadi.

Shuningdek, **Avstraliyaning Murray - Darling** havzasi boshqaruv modeli ham O‘zbekiston uchun o‘rnak bo‘lishi mumkin. U yerda suv resurslari boshqaruvi “Havza asosida boshqaruv” (Basin-based management) tamoyiliga asoslangan bo‘lib, markaziy hukumat va mahalliy idoralar o‘rtasida aniq vakolat taqsimoti o‘rnatilgan. Eng muhim jihati shundaki, suvdan foydalanish limitlari “Water Allocation Plan” orqali qat’iy normativ hujjatlar bilan belgilanadi, bu esa ortiqcha suv sarfini bartaraf etish imkonini beradi.

Ispaniyada esa “Confederación Hidrográfica” (gidrografik konfederatsiyalar) tizimi orqali suv resurslari daryo havzalari kesimida boshqariladi. Har bir konfederatsiya o‘zining ilmiy-texnik kengashi, monitoring markazi va iste‘molchi kengashiga ega. Natijada, suv resurslarini taqsimlashda siyosiy emas, balki ilmiy asosga tayanilgan yondashuv amalga oshiriladi.

O‘zbekiston tajribasiga nazar tashlaydigan bo‘lsak, mamlakat suv xo‘jaligini boshqarishda yuqoridagi xalqaro tamoyillarning ko‘pchiligini o‘z amaliyotiga joriy etgan. Jumladan, 2017-yildan boshlab **integratsiyalashgan suv resurslari boshqaruvi (IWRM)** konsepsiyasi asosida “havza prinsipi” bo‘yicha boshqaruv tizimi shakllantirildi. Hozirgi kunda O‘zbekistonda 10 ta daryo havzasi boshqarmalari faoliyat yuritib, ular o‘z hududidagi suv balansini yuritish, iste‘molchilar bilan shartnomalar tuzish va suv sarfini nazorat qilish bilan shug‘ullanadi. Bu jihatdan O‘zbekistonning modeli Avstraliya va Ispaniya tajribalari bilan o‘xshashlikka ega.

Shu bilan birga, O‘zbekiston xalqaro tashkilotlar - **Jahon banki, FAO, OECD, UNECE** va **Asian Development Bank** bilan hamkorlikni kuchaytirib, suv resurslari boshqaruvida institutsional salohiyatni oshirishga e’tibor qaratmoqda. Xususan, Jahon bankining “Water Services and Institutional Support Project” dasturi doirasida suv infratuzilmasining modernizatsiyasi, xususiy sektor ishtiroki va raqamli nazorat tizimlarini kengaytirish bo‘yicha loyihalar amalga oshirilmoqda. OECD ekspertlari esa O‘zbekiston suv siyosatini “institutsional uyg‘unlashuv bosqichiga o‘tgan davlatlar” qatoriga kiritgan.

Biroq xalqaro tajriba bilan qiyoslaganda, O‘zbekiston suv xo‘jaligi tizimida hali ham yechimini kutayotgan bir qator masalalar mavjud. Avvalo, suvdan foydalanishning iqtisodiy mexanizmlari to‘liq shakllanmagan: suv tariflari real xarajatlarni to‘liq qoplamaydi, bu esa tizimning moliyaviy barqarorligiga ta’sir ko‘rsatmoqda. Shuningdek, ma’lumot almashish va suv balansini yuritish tizimlari hali ham to‘liq raqamlashtirilmagan, bu esa boshqaruvning shaffofligiga ma’lum darajada to‘siq bo‘lmoqda. Shu bilan birga, suv xo‘jaligi tarmog‘ida kadrlar tayyorlash, ilmiy-tahliliy markazlarning salohiyatini oshirish va mahalliy darajadagi boshqaruvni mustahkamlash ham dolzarb masalalardan biridir.

Shunday bo‘lsa-da, xalqaro tajriba O‘zbekiston uchun muhim saboqlarni beradi. Isroil modelidan - suv tejovchi texnologiyalar va suv narxini iqtisodiy vosita sifatida ishlatish tajribasini, Niderlandiyadan - jamoatchilik asosidagi boshqaruv va hisobdorlik tamoyillarini, Avstraliyadan - havza asosidagi vakolat taqsimotini, Ispaniyadan esa - ilmiy asoslangan monitoring va nazorat tizimlarini o‘rganish O‘zbekistonning suv siyosatini yanada takomillashtirishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston xalqaro tajribalarga tayangan holda suv xo‘jaligini modernizatsiya qilish jarayonida sezilarli natijalarga erishdi. Hozirgi kunda mamlakatning suv boshqaruvi tizimi markazlashgan davlat siyosati, raqamli texnologiyalar, xalqaro hamkorlik va ijtimoiy ishtirokchilik tamoyillarini o‘zida

mujassamlashtirgan **ko‘p darajali boshqaruv modeli** sifatida shakllanmoqda. Bu esa O‘zbekistonni kelgusida mintaqaviy suv siyosatining ilg‘or ishtirokchisiga aylantirish uchun zarur institutsional poydevorni yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. **Mirziyoyev Sh.M.** O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining BMT Bosh Assambleyasining 78-sessiyasidagi nutqi. - Nyu-York, 2023-yil sentabr. - Prezident.uz rasmiy veb-sayti.
2. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 10-iyundagi PQ - 5148-son qarori** “O‘zbekiston Respublikasida suv xo‘jaligini rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”.
3. **O‘zbekiston Respublikasining “Suv va suvdan foydalanish to‘g‘risida”gi Qonuni.** - 1993-yil 6-may, qayta tahriri 2020-yil 4-may. - “O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami”.
4. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-apreldagi PQ - 4700-son qarori** “Suv xo‘jaligini boshqarish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida”.
5. **FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations).** *Global Water Resources Outlook 2025: Central Asia Regional Report.* - Rome: FAO Publications, 2024.
6. **World Bank.** *Uzbekistan - Water Services and Institutional Support Project.* - Washington, D.C.: World Bank Group, 2024.
7. **OECD.** *Water Policy Reforms in Uzbekistan: Strengthening Institutional Capacities.* - Paris: OECD Publishing, 2024.
8. **UNECE.** *Strengthening Action on Water and Sanitation in Uzbekistan.* - Geneva: United Nations Economic Commission for Europe, 2023.
9. **Asian Development Bank (ADB).** *Water Sector Assessment, Strategy, and Road Map: Uzbekistan.* - Manila: ADB, 2023.

10. **Arjomandi P., Chowdhury K.** *Institutional Dynamics and Water Governance: Comparative Perspectives*. - Elsevier: ScienceDirect Journal, 2022.
11. **Schmidt S., Akhmedov I.** *Groundwater Governance in Uzbekistan: Institutional Challenges and Opportunities*. - The International Journal of the Commons, 2024.
12. **Brightmind Publishing.** *Modernization of Water Resource Management in Uzbekistan*. - Tashkent: Brightmind Scientific Journal, 2025.
13. **OECD.** *Integrated Water Resources Management in Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia*. - Paris: OECD Reports, 2023.
14. **UNDP & World Bank.** *Central Asia Water Security Outlook 2030*. - New York: UNDP Regional Bureau, 2024.
15. **Isroil Water Authority.** *Annual Water Governance Report 2023*. - Tel-Aviv, 2023.